

alaptémákhoz, a minden költészetben egyaránt kimondandó elmúláshoz, az öregedés fájdmához, a dezillúziók és az elveszettség érzéséhez. Azokhoz a bizonyos örök témákhoz, amelyekről tudunk, amióta a költészetről tudunk. Mert ez is egy „újundok” logika. Hiszen az árván hagyott „t”, a nosztalgikusan felbontott „e kettő” s a líra: logika képlet elutasítása azt mondja inkább, hogy a költői gondolkodásnak, a költő érzésvilágának, a költői indulatoknak kell legyen egy olyan tartománya, amely mégsem nevezhető meg az örök témákkal, valami, ami csak elmúlásnak látszik, de nem elmúlás, öregségnek, de nem öregség. Nemes Nagy Ágnes ezen úgy töprengett el, hogy a költő azonkívül, hogy elregél valamit, a bánatát, a szerelmét, a kétségbeesését, a világ során való elcsodálkozását, verset mond, verset, és nem valami mást, és a vers mint kimondott, mint látható, mint elérhető és felismerhető minden elregélten túl még mást is mond, önmagát talán és önmagát a világban. Vagyis hogy feltár valami más természetű, nehezen megnevezhető új érzékenységi tartományt, valamit, ami nem vezethető vissza az alaptémák, a valóban létező örök témák repertoárjára. Ha Petri azt mondja, hogy „Szeretnék klasszikus, lezárt / rendet vinni a pusztulásba”, és azzal fejezi be a verset, hogy „készületlen s mindenre készen / üldögélek a napsütésben / jöjjön a megváltó sehol” (Ábránd) – akkor ez mégsem, a „klasszikus” rend okán sem tekinthető (egyszerűen) hagyományos és örök lírai alaptémának, bár azt is megközelíti és közli, már csak azért sem, mert a „készületlen” és a „mindenre készen” ellentmondásának szembesítése egy olyan érzéstartományt nyit meg, egy olyan létezésélményt, amelynek valami más nevet kellene adni, ha lehetne. Mert különben elfut előlünk a vers, magával viszi azt a reggelt, azt a kulcskeresést, azt a nagyon várt telefonhívást, azt a „semmi különöst”, amit a polgári élet mindennapjának, prózájának meg tán lírájának mondhatunk, ám mindebben van valami más is, egy névtelenül is tartós lírai emlékezet, valami távoli visszhangja az ismeretlennek, annak, hogy „Nem akarok / semmit. Csak nézelődni” (A 301-es parcelláról).

BÁNYAI János

JÖV(EN)DŐNK

Tari István. *Tépzár*. Forum, Újvidék, 1987. Tari István: *Elmulatott jövő*. Forum, Újvidék, 1990

A *Tépzárban* érdes, keserű hangú versek birkóznak a „valóság tökcspadjával”. Minden sor összecsapás a jelen tényeivel és tárgyival. „Tájképet” festenek, korunk sivár látéletét: „kacattal teli az ágy / a csetres épp tíz éves / puffedő / keretükből kiugrott / szentképek a falon / elszáradt / legyek az ablakban / a gitárt behavazza / szekrényünkben a penész...” Vagy családias múltak apa- és anyaalakját idézik melegségkutató sóvárgással, mindhiába.

Megfékezhetetlen kedvvel burjánzanak a szavak a gúny ágaiba akadva. Íródjék „Mese”, avagy hangozzék el a téma egyetlen kérdés formájában, mindig tömör és elevenbe találó versek bújnak elő a csúfondáros fintorokból (A bennfentes, Az aszkéták kórusa, Ahol, Ezt). Az irónia Rekordtermése ez: „mint kenceficés tubusok /

szuszognak / a golyóstollak / teleszarják a tájat / ennek / örül a hivatal / rekordtermés pipacsból / harsogja / a helyi sajtó". És mégis, ha a valódi értelemben vett táj lelkéhez érnek, megszelídülnek ezek a vad, rozsdás futamok. Mit is jelent az én számára ez a táj? A tavasz robaját, fát, fűvet, vizet, eget, kőrisbogarat. . . nyugalmat. . . természetet, amely a szerelmi kék „elrongyolódott érzékszerveivel”, a szép testű kedves emlékével mosódik össze. A folyó, a Tisza szintén hangsúlyos, értékmegőrző szerepet kap (Parttalan, Helyzetrajz), hogy majd az *Elmulatott jövő* című kötetben visszatérő motívum legyen.

A természettel való egybeolvadás csúcspontja a könyv utolsó ciklusa, a Zsoltár. Vallásos áhitattal fogalmazódik meg az alaptétel: „nagyszerű anyag / a fa / nagyszerű lélek / a lomb” (Egyezség). A közösségi ember lecupaszodik, rendjelei és dicsőségei értelmetlenekké válnak a természeti világ közelében. A kivételes boldogság állapota ez, mert „csak a kiválasztottak szólíthatják nevükön a füveket”. A halál árnyékában csupán ez a rég feledett létforma tűnik értékesnek, erőfeszítésre méltónak.

A *Tépzár* villanásai sok szempontból bevezetői az *Elmulatott jövőnek*. A Zsoltár című vers tragikus helyzetfelmérése folytatódik az elégiába hajló költeményekben. Ellenben a lírai én most már jórészt csak szemlélője az eseményeknek, nem tevékeny részese.

A „légy-versek” az előző kötetből még fülünkben donganak, a légy azonban veszített erejéből, fárad, lételeme a vergődés. Jelképes zúgása hazafelé, a kisebbségi lét felé vezeti az alkotót: „. . . kettős / életre és / lapulásra / kényszerített / emberek között” jár a tekintete, egy látszatvilágot, félelmekkel teli meghunyászkodásokat kerülget, azt a vidéket járja, ahol „végvár a lekvár”. Az otthon lenni állapotát itt koszos hajnali váróterem, ragacsos érzelmek, téveszmék, gyomnövények rengetege, zúzos vidék, kövér disznók vére jelenti. Míg a *Tépzár*at a tavasz zendülése indítja cikkcakkos útjaira, az *Elmulatott jövő*ben a folyókon újra beáll a jég, és hó lepi a tárgyakat. Itt tél van, mindig tél, vagy üvegtemető „nyelvehagyott és hitehagyott” alakokkal.

Véres marakodásá degradálódik a lét, elhatalmasodik a bűn, a szólóhoz az elhallgatás közelít. A Költő helyzetét sötét kép jósolja meg: „. . . végtelen hőmezőn pötyögget egy / lehangolódott zongorát, / az irdatlan didergést / tizedelő szólás emlékével” (Didergést tizedelő). Az elnapolt életek verseiben, fáklyás hazugságok sűrűjében ismét fölbukkan a megtartó hatalom, a természet. A versek énje nyílt vallomástétellel, teljes kitérüléssel fordul feléje. Mert a természet most már többet jelent, mint menedéket. Példa önnön értékeinek megőrzésére. És a megtévedt ember egyszer majd rájön, melyik útra kell lépnie: „Majd fölvilágosítja őt / az első, útjába eső / kiserdő, / mely képtelen / árnyékáról lemondani, / zúgásától szabadulni, / melyben a / levelek nem / tagadhatják meg sohasem / águkat rázó fájukat” (*Elmulatott jövő*).

A pillanatnyi oldódás lehetőségét ismét a természet ígéri. A Tiszánál vagyunk újra, a távoli gyermekkor nyarában. A lírai én szinte százugdul, repesve iramlik a múlt lángoló fényű játéka, homokszemcséi felé, akár a néhai klottgatás, mezítlábás fiúk „a tündér-hullámok rángó fény-hálója” felé. Mindenható homokvárak magasodnak felénk, mulandóságukban is elpusztíthatatlanok, hisz a homo ludens örömét hirdetik és konzerválják.

A könnyed játékoság másik figyelemre méltó verse a Mintha, melynek enyhítő

melegségét azonban hamar betetőzi a Nem lesz háború című verscsoport. Mindössze három versből áll a kép, a kor tablója. A Gazdátlanul őrlő malom kelepel, zúgatja örvényeit, majd az ember felé, fordul a „látó”, Az értelem zavarához, hogy azután gúnyos kacajjal, fájdalmas kacajjal fordítsa visszájára a „Nem lesz háború” ígérétét. Ezredvégünk emberi nyomorúsága a csúcspont felé halad, s az értelembe, a szeretetbe vetett hit utolsó szigetei is darabokra hasadoznak.

Amíg a *Tépőzár* utolsó verse a tiszta hangú, megtérni vágyó zsolttár ígéit szórta közénk, addig az *Elmulatott jövőben* a száműzött béke, a pusztulás víziója bonthatkozik.

CSAPÓ Julianna

EGÉSZSÉGÜGYI MÚLTUNK TISZTELETE

Dr. Balla Ferenc–dr. Hegedűs Antal: *Az egészség szolgálatában*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1990

Dr. Balla Ferenc és dr. Hegedűs Antal könyve, *Az egészség szolgálatában* egy kötetben összefogva tárja az olvasó elé Bácska és Bánát egészségügyének történetét a 900-as évektől 1918-ig. A mű egyben érdekes olvasmány és alapos, átfogó, könnyen áttekinthető adattára vidékünk orvoslása fejlődésének, kialakulásának és nehézségeinek. Így elsődlegesen ismeret-terjesztő feladata mellett jelentős történeti tette: az orvosi és történelmi szakirodalom gazdagodását is jelenti.

A könyv kitaró gyűjtőmunka eredménye, ami a szerzőktől magas szintű orvosi szaktudást, szisztematikus kutatást és pedantériát igényelt. A szerzők képzelőerejének eredménye, hogy a mű a száraz historiográfiát meghaladva olvasmányosan mutatja be az orvoslás gondjait egy-egy korban. Így tárul elénk ez az örökös probléma: a súlyos betegségek gyógyítási módjai, a betegek kinszenvedése és az orvosgenerációk állandó kísérletezései s az ezzel járó sikereik és kudarcaik a beteggyógyításban és a járvány-megelőzésben.

A könyv első része többek között azt illusztrálja, hogy felénk hogyan alkalmazták a régi gyógy módokat. Például az ókori Indiából az i. e. V. századból ismert eljárás, amelynek során a vérerek lekötéséhez növényi rostokat és hajszájakat használtak, vagy a kauterizációval végzett vérzéscsillapítást, amelyet az egyiptomiak már i. e. 3000 évvel alkalmaztak, továbbá azt az érlelő módot is, amely Celsus nevéhez fűződik, időszámításunk első századában. A szerzők az itteni orvosok és gyógyítók életrajzát is összeállították, és bemutatták munkásságukat.

Az újkor egészségügye, a második rész, a korszerűbb orvoslás alapfeltételeit meghatározó tényezők megjelenését, kialakulását és fejlődését mutatja be. Ez az időszak felénk a mocsaras árterületek fokozatos lakóterületté válásának időszaka, az orvostudományban pedig az a kor, amikor nagy erőfeszítéseket tesznek a járványok megfékezésére.

E könyv tanúbizonysága szerint vidékünk népeinek egészségügyi kultúrája nem